

УДК 37.014.6:[378.018.8:373.5.011.3-051:81'243]

DOI: 10.31499/2307-4914.21.2020.205458

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ПОГЛЯД СТУДЕНТІВ НА СУЧАСНУ ПЕДАГОГІЧНУ ОСВІТУ

Коляда Наталія, доктор педагогічних наук, професор, проректор з інноваційних досліджень та європейської інтеграції, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-7743-7831

E-mail: Koliada_n@ukr.net

Колісніченко Ангеліна, старший викладач кафедри англійської мови та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-2727-5042

E-mail: anhelinauman@ukr.net

У статті розглядається питання якості педагогічної освіти та оцінювання програми навчання здобувачів освіти. Подано результати діагностики оцінювання якості підготовки майбутніх учителів іноземних мов, яка здійснена шляхом анкетування здобувачів освіти факультету іноземних мов, де вони оцінили рівень викладання дисциплін програми їхньої підготовки, визначили доцільність та якість вивчення предметів. З'ясовані труднощі, які виникають у студентів під час проходження педагогічної практики. Визначено предмети, які вони вважають пріоритетними для їхньої професійної підготовки.

Ключові слова: *якість педагогічної освіти, підготовка вчителів іноземних мов, освітні стандарти, оцінювання якості, анкетування, психолого-педагогічний цикл дисциплін, лінгвістичний цикл дисциплін, педагогічна практика.*

QUALITY ASSESSMENT OF THE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TRAINING: A STUDENTS' VIEW ON CONTEMPORARY PEDAGOGICAL EDUCATION

Koliada Nataliia, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Innovation Research and European Integration, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-7743-7831,

E-mail: koliada_n@ukr.net

Kolisnichenko Anhelina, Senior Lecturer at the Department of English Language and Methods of its Teaching, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-2727-5042,

E-mail: anhelinauman@ukr.net

The article deals with the quality assurance of pedagogical education and the evaluation of the educational program of the foreign language teachers training. The purpose of the article is to examine how future foreign language teachers, who are currently getting formal university education, assess the quality of their training program and its relevance to their professional needs. The researches in the field of higher pedagogical education quality assurance are reviewed. The authors expose the

diagnostics results of the quality evaluation in the field of future foreign language teachers training, which were carried out by questioning the students of the Foreign Languages Faculty. Students evaluated the level of teaching the disciplines of their training program, determined the expediency and quality of the subjects study. The difficulties which occurred during the observation practice have been clarified. The subjects that they consider to be a priority for their professional training have been identified. The results of the survey show a positive assessment of students who have determined a sufficiently high level of subjects teaching of both psychological-pedagogical and linguistic cycles. The majority of students evaluate the program of their preparation quite high, but not the highest level, which indicates the desire of the learners to improve the quality of pedagogical education in foreign philology. This study provides a holistic overview of the foreign language teacher training program and indicates that there are opportunities and needs to improve the pedagogical education system.

Keywords: *quality of pedagogical education, foreign language teachers training, educational standards, quality evaluation, survey, psychological-pedagogical cycle of disciplines, linguistic cycle of disciplines, observation practice.*

Українська вища педагогічна освіта на сучасному етапі перебуває у стані реформування, слідує новим викликам, зумовленими європейською інтеграцією освіти України та вимогам часу і суспільства. Останні зміни та новації у педагогічній освіті вчителів, що передбачаються на 2017–2029 роки, окреслені у Концепції розвитку педагогічної освіти (2018 р.). Згідно з планом, зазначеним у концепції, анонсується удосконалення системи педагогічної освіти для підготовки педагогічних працівників та становлення і розвиток сучасних альтернативних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку педагогів [3].

Стрімкий розвиток суспільства та технологій вимагає не просто вчителів, а фахівців, здатних до швидкого реагування на будь-які зміни, до самоосвіти та постійного вдосконалення, готових не лише якісно викладати свій предмет, але й демонструвати високі результати здобувачів освіти, з якими вони працюють. У зв'язку з цим педагогічні університети мають змінювати усталені програми підготовки вчителів з урахуванням нових реалій та підходів до освіти.

Передусім, є потреба звернути увагу на підняття статусу вивчення іноземної мови здобувачами освіти на всіх рівнях. Головним чинником, на оволодіння іноземною мовою є мотивація, що зростає унаслідок усвідомлення практичного значення такої навички для життєдіяльності в цілому та професійної діяльності зокрема. Знаючи, що іноземна мова стає одним із нормативних предметів у вищій освіті, здобувач середньої освіти буде прагнути до систематичного її опанування ще протягом базової освіти, щоб отримати той академічний рівень, який дозволить витримувати конкуренцію на ринку праці.

Провідні країни світу, усвідомивши необхідність володіння мовами, для підняття рівня конкурентоспроможності своїх фахівців на міжнародних ринках праці, здійснюють значну кількість заходів для розвитку викладання іноземної мови, а, отже, на підготовку фахівців цього напрямку освіти. Маючи можливість використати позитивний досвід інших країн Європи, варто переглянути способи та шляхи розвитку процесу викладання іноземних мов протягом усього періоду здобування освіти особистістю в Україні. Метою розвитку вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти є бажання створити можливості для культурного, освітнього та професійного розвитку і процвітання кожного громадянина, сприяти інтеграції та економічному зростанню закладів вищої освіти, підвищити якість освітніх послуг у сфері вищої освіти України, сприяти реалізації європейських та глобальних прагнень України та її

економічному зростанню [2].

Піднімаючи питання якості освіти, науковці, здебільшого, аналізують відповідність підготовки фахівців певного напрямку, встановленого національним чи міжнародним стандартами. Існує ряд досліджень, що висвітлюють як питання якості освіти, так і проблеми та успіхи реформування педагогічної освіти, серед яких праця колективу науковців за редакцією Маріуша Мазуркевича (Mariusz Mazurkiewicz) «Забезпечення якості у закладах вищої освіти в Україні 2016 крізь призму Європейських вимог та стандартів» (Quality assurance in higher education institutions in Ukraine 2016 through the prism of European guidelines and standards ESG). У цій праці здійснено огляд кваліфікаційних рамок, забезпечення якості освіти як на етапі підготовки вчителів, так і підтримки вчителів протягом професійної діяльності [1]. Крім того, варто зазначити працю Петра Костробія та Юрія Рашкевича, які дослідили процес реформування освіти в Україні у роки незалежності та проаналізували передумови, наслідки, проблеми, невдачі та успіхи за цей період [4].

Освітня реформа більш інтенсивно започаткована на рівні початкової школи, поступову переходить на базову та вищу освіту, стимулюючи університети до участі у пілотних проєктах. З 2013 року в Україні стартували кілька проєктів, запропонованих Британською радою в Україні, які зацікавили ряд закладів вищої освіти. На особливу увагу заслуговує програма «Шкільний вчитель нового покоління», пілотування якої тривало до 2019 року. Саме цього року університети, які взяли участь у проєкті, випустили перших вчителів нового покоління, на яких очікує нова українська школа. У зв'язку з тим, що пілотування проєкту визнане успішним, вибірку респондентів для дослідження було здійснено саме зі студентів цієї програми професійної підготовки.

Мета статті – здійснити діагностику оцінювання якості педагогічної освіти, підготовки майбутніх учителів іноземних мов та визначити труднощі, які виникають у студентів під час проходження педагогічної практики.

У поле наших інтересів потрапило Міжнародне опитування викладання та навчання TALIS (Teaching and Learning International Survey). Це міжнародне масштабне опитування вчителів, керівників шкіл та навчального середовища в школах. Наш дослідницький інтерес викликаний участю України в даному опитуванні саме на рівні вчителів.

Ряд опитувань було здійснено науковцями Української асоціації дослідників освіти в межах проєкту «Вчитель» та «Реформа освіти: оцінка якості в міжнародному контексті», який реалізує Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» за підтримки Міністерства освіти та науки України. Дослідники запропонували вчителям пройти анкетування міжнародного порівняльного дослідження TALIS хвилі 2013 року. Мета даного дослідження полягає у виявленні й аналізі соціально-демографічних і професійних характеристик українських учителів і навчального середовища шкіл на основі надійних порівнюваних показників [5]. Це опитування досить цінне для огляду спектру професійної діяльності вчителів, але залишає певне поле для нашого дослідження.

Досліджуючи нормативні документи та стратегічні напрямки органів управління в освітній галузі, нами з'ясовано, що приділяється багато уваги теоретичним аспектам, але чи розкривають вони питання цілісно. Здобувачі вищої педагогічної освіти мусять мати чітке уявлення професійності, яке передбачає перетворення знань не на надбання, а на інструмент до застосування, тоді як будь-який предмет чи курс підготовки має бути націлений на демонстрацію того, для чого і як це може використовувались під час

навчального процесу. Для дослідження якості підготовки вчителів іноземних мов недостатньо провести тестування на знання свого предмету, адже це далеко не єдина складова професійної кваліфікації. Академічна формальна освіта веде майбутнього фахівця до освітньої кваліфікації, але чи задовольняє вона потреби студента, чи готує до професійної діяльності на достатньому рівні? На ці питання можуть відповісти не лише працюючі вчителі, але й студенти, адже вони відвідують педагогічну практику та мають можливість проаналізувати наскільки вони готові до здійснення професійної діяльності і чи задоволені вони якістю підготовки в університеті.

Здобувачі вищої педагогічної освіти, як учасники навчального процесу та споживачі освітніх послуг, на нашу думку, повинні також мати можливість на оцінку якості своєї підготовки. Звичайно, не виключаються сумніви з приводу об'єктивності такої оцінки, з огляду на ще не завершене навчання та на готовність до здійснення самооцінки. Втім, ми не стверджуємо, що результат опитування студентів має бути єдиним критерієм оцінювання якості підготовки, але може бути використаний для повноти огляду такої оцінки.

Отже, для здійснення опитування, студентам факультету іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, які у майбутньому планують стати вчителями іноземних мов, було запропоновано пройти анкетування, мета якого оцінити якісний рівень освіти, яку вони здобувають. У дослідженні брали участь студенти другого, третього та четвертого курсів бакалаврських програм, які пройшли онлайн-опитування за допомогою анкетування, створеного на основі платформи Google форми.

Система підготовки вчителів іноземних мов в Україні передбачає опанування дисциплін двох основних напрямків: психолого-педагогічного та лінгвістичного. Педагогічний компонент вміщує базові знання з психології та педагогіки як загальної, так і вікової. Саме враховуючи ці компоненти освітньої програми, ми запропонували здобувачам освіти оцінити якість їх викладання. При оцінюванні якості лінгвістичного циклу 50 % опитаних вважають його рівень відмінним, ще 40 % – добрим і лише 10 % – задовільним (див. рис. 1).

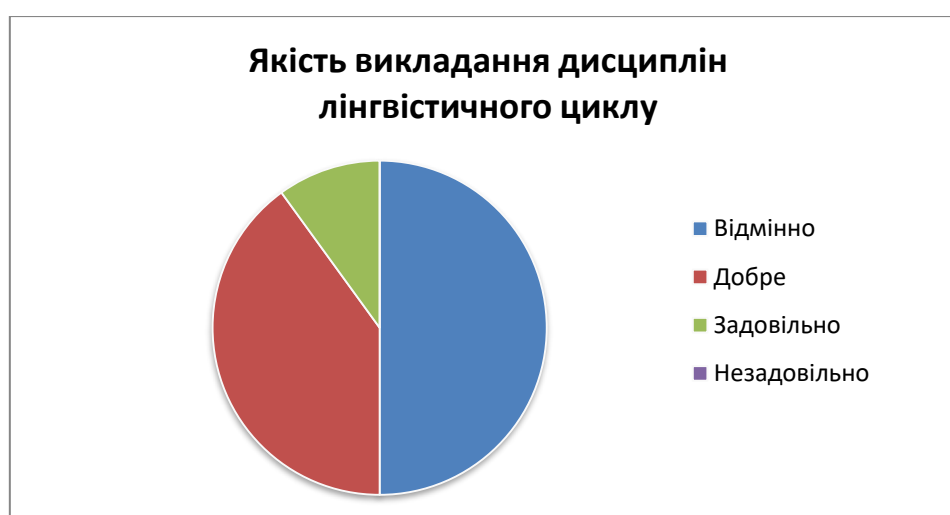

Рис. 1. Результат оцінювання якості викладання дисциплін лінгвістичного циклу.

Щодо психолого-педагогічного циклу, то 30 % вважають його якість відмінною, а 70 % – доброю. Ці дані свідчать про те, що лише половина з опитаних студентів вважають, що отримують досить гарну мовну підготовку, тоді як 70 % однозначно відчуватимуть потребу в самоосвіті з психолого-педагогічного циклу (див. рис. 2).

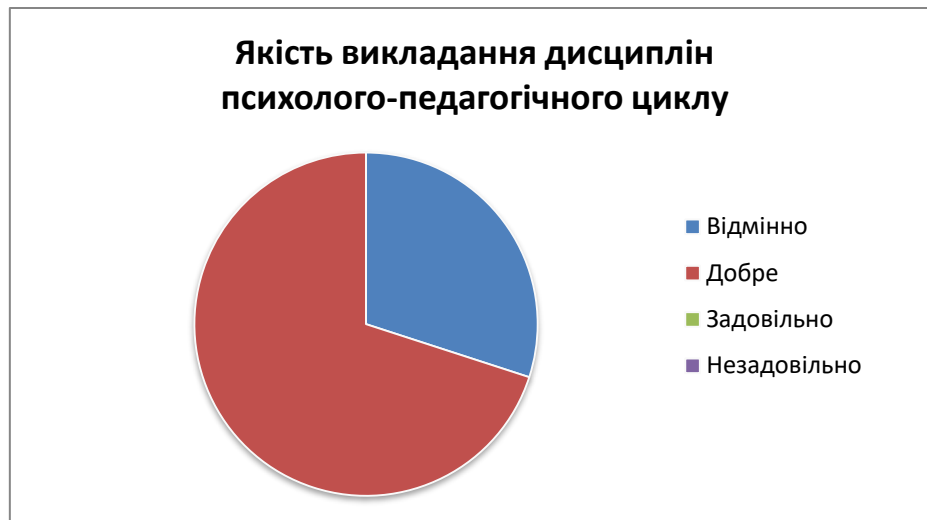

Рис. 2. Результат оцінювання якості викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу

До переліку обов'язкових предметів входять дисципліни суспільних наук, таких як соціологія, філософія тощо. Усі вони певним чином впливають на формування фахівця, втім, за своїм змістом є теоретичними, тобто відірваними від активної педагогічної діяльності, тому студентам, часом, важко простежити за практичною значущістю цих предметів для їхньої професійної реалізації. До того ж не виключено, що теоретичний матеріал може дублюватися у дисциплінах, які мають міжпредметні зв'язки, що, певним негативним чином, впливає на відповідне сприйняття інформації та серйозне ставлення до предметів. Досить часто здобувачі освіти вважають, що у їхньому курсі підготовки існує ряд предметів, які відіграють незначну роль у формуванні їх як фахівців, тому на відповідне питання, де вони мали визначити такі предмети, студенти вказали:

- Основи наукових досліджень;
- Історія зарубіжної літератури;
- Філософія;
- Порівняльна граматики англійської та української мов;
- Теоретична граматики і фонетика;
- Інформаційно-комунікаційні технології;
- Українознавство;
- Охорона праці;
- Методика навчання зарубіжної літератури.

Аналізуючи список вищезазначених предметів, навряд чи можна стверджувати, що вони дійсно не важливі, або не впливають на формування загальної професійної компетентності. Але, беручи до уваги, що такі предмети, як «Основи наукових

досліджень», «Філософія», зустрічаються у відповідях частіше, варто переглянути зміст цих предметів, встановивши міцніші зв'язки з фаховими предметами та їх нормативність. Тобто, можливо, варто запропонувати ці предмети як такі, що вивчаються за вибором.

На противагу попередньому питанню було запропоновано визначити ті дисципліни, які мають найбільший вплив на підготовку майбутнього вчителя іноземних мов, серед яких 100 % відзначили дисципліни лінгвістичного циклу, серед яких:

- Практика усного та писемного мовлення;
- Практична граматики англійської мови;
- Практична фонетика англійської мови;
- Методика навчання англійської мови та ін.

Щодо предметів педагогічно-психологічного циклу, то лише 30 % опитаних зазначали їх як необхідні для професійної діяльності. Такі дані можуть бути наслідком певної професійної дезорієнтованості, адже здобувачі педагогічної освіти з іноземної мови не завжди себе бачать у майбутньому саме вчителями, розглядаючи й інші професійні напрями, де можна застосувати знання іноземних мов.

Метою наступного питання було визначення основних шляхів удосконалення існуючої системи педагогічної освіти. Студенти мали змогу поділитися своїм баченням, щодо покращення якості підготовки, вказавши наступні побажання: збільшення годин на фахові предмети та педагогічну практику (60 %), практичне спрямування предметів (40 %). Такі дані цілком очевидні, враховуючи пріоритет лінгвістичного циклу, здобувачі освіти прагнуть до збільшення обсягу годин саме на ці дисципліни. Щодо практичного спрямування, то це побажання викликане сучасним підходом до освіти, де теорія – лише інструмент і студенти, вивчаючи предмет, хочуть мати очевидні способи його застосування у професійній діяльності.

У полі нашого дослідницького інтересу є ставлення студентів до педагогічної практики, а саме наявність труднощів, які, можливо, виникали. За результатами опитування 80 % респондентів дали негативну відповідь, тоді як 20 % вказали, що мають проблеми з розподілом часу, поведінкою учнів, плануванням уроків, пов'язуючи ці проблеми з браком досвіду.

Зрештою, на питання готовності до професійної діяльності на даному етапі здобувачі освіти відповіли очікувано, як для студентів, що ще навчаються, визначивши свій рівень за шкалою від «1» до «5», як «2, 3, 4» (див. рис. 3).

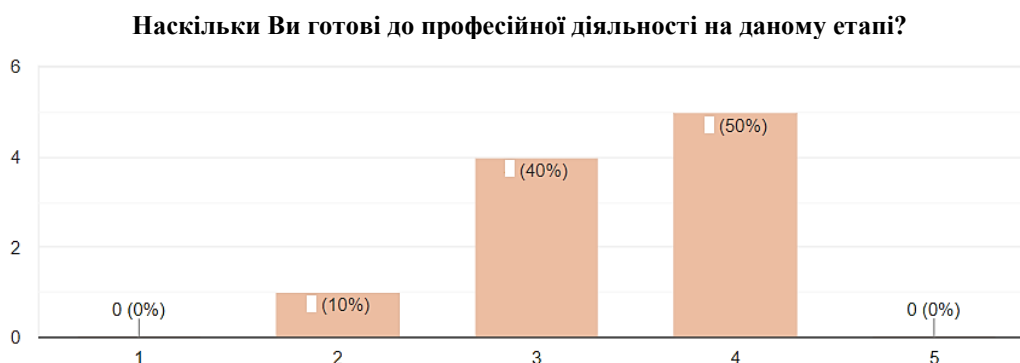

Рис. 3. Результати опитування здобувачів освіти

В цілому здобувачі визначають якість підготовки на досить високому рівні, так, за шкалою від «1» до «5», 80 % визначили рівень «4», тоді як 20 % вважають якість освіти досить високою, оцінивши її на «5» балів за запропонованою шкалою (див. рис. 4).

Рис. 4. Шкала оцінки здобувачами освіти якості формальної освіти в університеті

Дані опитування дають змогу систематизувати певне уявлення здобувачів освіти про їхню підготовку та проаналізувати її, враховуючи цей аспект. В цілому результати анкетування показують позитивну оцінку студентів, які визначили досить високий рівень викладання предметів як психолого-педагогічного, так і лінгвістичного циклів. Окрім того, здійснюючи самооцінку, обрали достатній рівень підготовки. Проте, надаючи перелік предметів, що, на їхню думку, впливають на професійну підготовку опосередковано, демонструють певну професійну дезорієнтованість. Переважна більшість студентів оцінюють програму своєї підготовки на досить високому, але не найвищому рівні, що свідчить про бажання здобувачів освіти поліпшити якість педагогічної освіти напряму іноземної філології.

Отже, проведене дослідження дає можливість цілісного огляду програми підготовки вчителя іноземних мов і свідчить про наявність можливостей і потреб до удосконалення системи педагогічної освіти. Проте, ми перебуваємо у процесі реформування педагогічної освіти, тому, потреба до удосконалення є очевидною та для її реалізації необхідно врахувати як результати опитувань працюючих вчителів, так і здобувачів освіти, які вже на етапі підготовки можуть вказати на проблеми та висвітлити своє бачення позитивних змін.

Перспективи подальших досліджень в означеному напрямі вбачаємо у вивченні позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду з метою підвищення якості вищої педагогічної освіти, перегляду способів та шляхів розвитку процесу викладання іноземних мов протягом усього періоду здобування освіти особистістю в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bugrov V., Gozhyk A., Khrutska O. et al. Quality assurance in higher education institutions in Ukraine 2016 through the prism of European guidelines and standards ESG 2015. Wrocław, 2015. 104 p.
2. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta>

movni-skriningi?fbclid=IwAR2ICPzauy6r5JKmZYAPMKglPn9TXxjqaekymfOGHYmmJuXkNoH1SLgQnGo (дата звернення: 11.02.2020).

3. Концепція розвитку педагогічної освіти: Наказ № 776 МОН України, 16.07.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 11.02.2020).
4. Kostrobiiy P., Rashkevych Yu. Ukrainian higher education in 1991–2013: successes and failures of the reforms. Higher Education in Ukraine: Agenda for Reforms KAS Policy Paper. Kyiv, 2017. 59 p.
5. Щудло С., Заболотна О., Лісова Т. Українські вчителі та навчальне середовище. Результати Всеукраїнського моніторингового опитування викладання та навчання серед директорів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів (за методологією TALIS). Анотований звіт. Дрогобич: УАДО; ТрекЛТД, 2018. 20 с.

REFERENCES

1. Bugrov, V., Gozhyk, A., Khrutska, O. et al. (2016). Quality assurance in higher education institutions in Ukraine 2016 through the prism of European guidelines and standards ESG 2015. Wrocław.
2. Kontseptualni zasady derzhavnoi polityky shchodo rozvytku anhliiskoi movy u sferi vyshchoi osvity. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi?fbclid=IwAR2ICPzauy6r5JKmZYAPMKglPn9TXxjqaekymfOGHYmmJuXkNoH1SLgQnGo> [in Ukrainian].
3. Kontseptsiiia rozvytku pedagogichnoii osvity vid 07.16. 2018. Ministry of Education and Science of Ukraine. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> [in Ukrainian].
4. Kostrobiiy, P., Rashkevych, Yu. (2017). Ukrainian higher education in 1991–2013: successes and failures of the reforms. Higher Education in Ukraine: Agenda for Reforms KAS Policy Paper. Kyiv.
5. Shchudlo S., Zabolotna O., Lisova T. (2018). Ukrainski vchyteli ta navchalne seredovyshche. Rezultaty Vseukrainskoho monitorynhovoho opytuvannya vykladannya ta navchannia sered dyrektoriv i vchyteliv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv (za metodolohiieiu TALIS). Anotovanyi zvit. Drohobych: UERA; TreclTD [in Ukrainian].